

Examen VWO

2009

tijdvak 1
vrijdag 29 mei
9.00 - 11.30 uur

muziek

Naam kandidaat _____ Kandidaatnummer _____

Aanwijzingen voor de kandidaat:

- 1 Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.
- 2 Voordat de cd wordt gestart, krijg je tien minuten de tijd om het vragenboekje in te zien.
- 3 De vragen moet je in het vragenboekje beantwoorden.
- 4 Van de tien minuten beantwoordingstijd bij vraag 29 zijn de laatste vijf minuten bedoeld als pauze.
- 5 Antwoorden moeten met inkt zijn geschreven.

Aanwijzingen voor de surveillant:

- 1 Er zijn twee cd's. Tien minuten na het begin van het examen moet worden gestart met cd 1 - track 1.
- 2 De cd moet worden stilgezet bij de vragen 2 t/m 7 (tien minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 1 - track 4.
- 3 De cd moet worden stilgezet na de vragen 16/17 (vijf minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 1 - track 12.
- 4 De cd moet worden stilgezet na vraag 29 (tien minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 2 - track 1.
- 5 De cd moet worden stilgezet bij de vragen 41 t/m 44 (vijf minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 2 - track 11.

Dit examen bestaat uit 53 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 102 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

J.S. Bach - Cantate 'Mit Fried und Freud ich fahr dahin'

cd1 track 2

Dit vragenblok gaat over de cantate 'Mit Fried und Freud ich fahr dahin' van Johann Sebastian Bach (1685 - 1750).

De klank is een halve toon lager dan de notatie. In het koor worden voor de altpartijen zowel vrouwenstemmen als mannenstemmen (countertenors) gebruikt.

De vragen 1 t/m 8 gaan over een gedeelte voor koor en orkest.

Je hoort één keer de instrumentale inleiding.

Hierin spelen drie blaasinstrumenten.

2p 1 Noem er twee.

1 2

cd1 track 3

Van het volgende fragment zijn de partijen van het koor en het continuo afgedrukt op de pagina hiernaast. *Na enige leestijd hoor je dit fragment twee keer. Daarna wordt de cd tien minuten stilgezet. Beantwoord in die tijd de vragen 2 t/m 7.*

2p 2 In welke toonsoort begint dit fragment?

Welke toonsoort wordt bereikt op de **eerste tel** van maat 5?

1p 3 De sopraanpartij is een melodieregel van een koraal.
Geef de technische term voor een dergelijke partij, gelet op de structuur van dit fragment.

.....

2p 4 Het kopmotief van de tenorpartij komt diverse malen terug in dit fragment.
Geef in de koorstemmen alle inzetten van dit motief met pijlen aan.

1p 5 Wat is de relatie tussen de kop van de sopraanpartij en het kopmotief van de tenorpartij?

.....

1 2

sopraan
alt
tenor
bas
continuo

3 4 5

6 7

1p 6 Beschrijf met betrekking tot de partijen van alt, tenor en bas kort het verschil tussen de eerste vier maten en de maten 5 en 6, gelet op de meerstemmige schrijfwijze.

maat 1 t/m 4

maat 5 en 6

2p 7 Beschrijf aan de hand van de afgedrukte continuo partij de functie van deze partij (twee aspecten). Een antwoord als 'ze spelen de begeleiding' is niet voldoende.

1

2

cd1 track 4

In het volgende fragment zingt het koor de tekst ‘Sanft und Stille’ (zacht en stil). Naast ‘zachter zingen’ worden in de koorpartij nog meer muzikale middelen toegepast om de betekenis van deze woorden uit te beelden.

3p **8** Noem er drie.

Je hoort het fragment twee keer.

1

2

3

cd1 track 5

De vragen 9 t/m 12 gaan over een duet voor bas en tenor.

Van het volgende fragment van zeven maten zijn van de eerste vioolpartij de eerste drie maten afgedrukt.

De tweede vioolpartij en de continuopartij imiteren gezamenlijk deze partij.

1p **9** Omcirkel de noot waar deze imitatie inzet.

1p **10** Welke notenwaarden worden gespeeld in de baspartij van het continuo vanaf maat 3? Laat de rusten buiten beschouwing.

Je hoort het fragment vier keer.

.....

cd1 track 6

In het volgende fragment zingen de beide zangers twee keer onderstaande tekst, met daartussen een instrumentaal tussenspel.

Ein unbegreiflich Licht erfüllt den ganzen Kreis der Erden

De meerstemmigheid van de zang is vanaf het woord ‘Kreis’ anders dan aan het begin van beide gezongen gedeeltes.

1p **11** Geef de technische term voor de meerstemmigheid vanaf ‘Kreis’.

Je hoort het fragment twee keer.

.....

cd1 track 7

De volgende twee fragmenten zijn beide uit een recitatief. Het eerste recitatief is een secco recitatief, het tweede een accompagnato recitatief.

- 4p 12 Geef op basis van de beluisterde fragmenten voor beide soorten recitatieven twee kenmerken: één voor het vocale aspect en één voor het instrumentale aspect.

Je hoort eerst één keer het secco recitatief, daarna één keer het accompagnato recitatief.

secco:

vocaal

instrumentaal

accompagnato:

vocaal

instrumentaal

cd1 track 8

De volgende vragen gaan over het slotkoraal.

Van de eerste twee zinnen staat de sopraanpartij onvolledig afgedrukt.

- 1p 13 Noteer onder de beide noten met de fermate of daar een kleine of een grote drieklank klinkt.
Je hoort het fragment twee keer.

cd1 track 9

Je hoort het zojuist beluisterde fragment nog vier keer.

- 3p 14 Vul in het notenvoorbeeld bij vraag 13 de ontbrekende noten in (toonhoogte en ritme, inclusief het voorteken).

cd1 track 10

Van het volgende fragment zijn de sopraan- en baspartij afgedrukt.

□ □ □ □

- 2p 15 Vul in de hokjes onder de noten met Romeinse cijfers de harmonische functies in.
Je hoort het fragment drie keer.

cd1 track 11

Je hoort één keer het hele slotkoraal. Daarna hoor je één keer een wat langer gedeelte uit een koordeel dat eerder aan de orde is geweest.

- 1p 16 Noem één kenmerk van de compositiesoort cantate.

.....

Behalve dat de muziek, die je in dit vragenblok beluisterd hebt, onderdeel van een cantate is, zijn er nog meer argumenten waarom deze muziek uit de barok komt (en niet uit de renaissance).

- 2p 17 Noem er twee.
Na de muziek wordt de cd vijf minuten stilgezet.

1

2

J. Brahms - Pianotrio nr. 1, deel 2, scherzo

cd1 track 12

Dit vragenblok is gebaseerd op een scherzo uit een trio voor piano, viool en cello van Johannes Brahms (1833 - 1897).

Het begin van dit scherzo is gebaseerd op onderstaand thema.

Dit thema wordt enige malen ingezet, soms iets gewijzigd. Nadat alle thema-inzetten geklonken hebben, spelen de beide strijkinstrumenten vier keer een motief waarvan het ritme afkomstig is uit het thema.

- 1p 18 Geef in het notenvoorbeeld dit **ritmische** motief met een haak aan.
Je hoort het fragment drie keer.

cd1 track 13

Je hoort het zojuist beluisterde fragment nog twee keer.

Het karakter van een scherzo wordt omschreven als vrolijk, schertsend en levendig.

- 3p 19 Noem drie middelen waarmee dit karakter in dit fragment wordt gerealiseerd.
Laat de maatsoort buiten beschouwing.

- 1
- 2
- 3

cd1 track 14

Van het volgende gedeelte staat de partituur afgedrukt op de pagina hiernaast.

Dit gedeelte vertoont kenmerken van een doorwerking.

2p **20** Geef voor deze bewering twee argumenten.

1

2

1p **21** Noem de technische term voor de begeleidingswijze die de cello overwegend speelt.

.....

Een passage van ongeveer zeven maten uit de pianopartij wordt geïmiteerd in de vioolpartij.

1p **22** Geef in beide partijen het begin van deze passage aan met een pijl.

Na enige leestijd hoor je het fragment drie keer.

cd1 track 15

Van het volgende gedeelte staat de vioolpartij afgedrukt.

Op acht noten wordt sforzando gespeeld. Vier daarvan staan reeds aangegeven.

2p **23** Geef met pijlen aan welke vier noten ook sforzando worden uitgevoerd.

Je hoort het fragment drie keer.

cd1 track 16

Je hoort het zojuist beluisterde fragment met het vervolg daarop twee keer.

In de tweede helft van het fragment, na de lange tonen in de strijkers, wordt de muzikale spanning opnieuw opgebouwd.

3p **24** Noem drie middelen waarmee dat gebeurt.

1

2

3

Partituur bij de vragen 20 t/m 22

The image displays a musical score for three instruments: Violin, Cello, and Piano. The score is organized into three systems, each containing measures 1 through 6, 7 through 12, and 13 through 18 respectively. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The Violin part features a melodic line with various note values and rests. The Cello part provides a harmonic accompaniment with sustained notes and some rhythmic patterns. The Piano part consists of chords and arpeggiated figures. The score is marked with measure numbers 1 through 18. There are double bar lines with repeat signs at the end of each system.

cd1 track 17

Het middengedeelte van dit scherzo, het zogenaamde trio, heeft een meer lyrisch/zangerig karakter.

- 3p **25** Noem drie middelen waarmee het lyrische karakter van dit triogedeelte wordt gerealiseerd in vergelijking met de scherzogedeeltes. Richt je antwoord op de meerstemmige schrijfwijze, de melodiebouw en een ander aspect. Laat de dynamiek en de begeleidingswijze van de strijkinstrumenten buiten beschouwing.

Je hoort het fragment één keer.

meerstemmige schrijfwijze

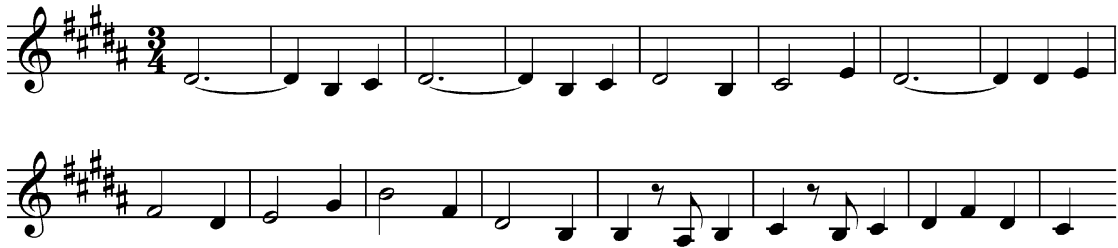
melodiebouw

ander aspect

cd1 track 18

Je hoort het zojuist beluisterde fragment nog twee keer.

De **voorzin** van het triotheema staat afgedrukt.

Het hele triotheema (voor- en nazin) wordt twee keer gespeeld, de tweede keer enigszins gevarieerd.

- 2p **26** Welk instrument speelt of welke instrumenten spelen de melodie, al dan niet parallel?

voorzin

nazin

1e keer piano

2e keer

cd1 track 19

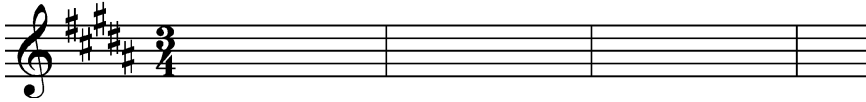
Van het einde van het triogedeelte staat de cellopartij afgedrukt.

Vanaf maat 2 staat de cellopartij genoteerd in een C-sleutel.

- 1p 27 Noteer de met een **haak** aangegeven noten in de G-sleutel. Denk aan het goede octaaf.

Je hoort het fragment één keer.

cd1 track 20

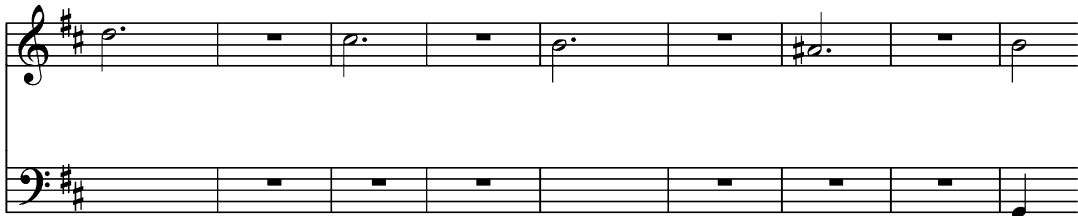
Van een scherzogedeelte staat de vioolpartij geheel en de pianopartij gedeeltelijk afgedrukt.

Allegro molto

viool

piano

- 3p 28 Noteer de ontbrekende noten van de pianopartij.

Je hoort het fragment vijf keer.

cd1 track 21

Je hoort een langer gedeelte van het begin één keer. Daarna wordt de cd tien minuten stilgezet.

- 2p 29 Geef aan de hand van het beluisterde fragment twee argumenten waarom deze muziek tot de romantiek wordt gerekend.

1

2

K. Penderecki - Lucas Passie

cd2 track 1

Dit vragenblok gaat over gedeeltes uit de Lucas Passie uit 1965 van de Poolse componist Krzysztof Penderecki (geb. 1933). Dit werk is geschreven voor solostemmen, drie gemengde koren, een jongenskoor en orkest. De tekst bestaat uit gedeeltes uit het evangelie volgens Lucas. Daarnaast zijn er tekstgedeeltes uit klaagliederen uit de passietijd, kerkliederen en psalmen. Alle teksten zijn in het Latijn.

Je hoort het begin. De tekst staat afgedrukt in de volgorde zoals deze wordt gezongen. Overlappende partijen zijn met inspringingen aangegeven.

- 1 koren: **crux**
jongenskoor: ave
- 2 koren: **o crux**
kerkorgel en lage blaasinstrumenten
- 3 koren: crux
jongenssopranen: crux, ave -----
 één koorpartij: o crux -----
 jongensalten: ave
 één koorpartij: spes -----
 één koorpartij: **unica**
- 4 koren: **o crux, o crux**

In dit fragment wordt vier keer door alle koren tegelijkertijd het woord (**o**) **crux** gezongen. Bij de 1e, 2e en 4e keer is de samenklank van de stemmen hetzelfde. Bij de 3e keer is deze duidelijk anders.

- 1p 30 Geef de term voor de manier van samenklinken van het koor bij de 1e/2e/4e keer.

.....

- 1p 31 Welke stemsoort zingt het woord **unica**?

.....

Je hoort het fragment twee keer.

cd2 track 2

Je hoort het begin van een aria. Hierin roept Jezus God aan. De tekst van de aria is een gedeelte uit een psalm en staat afgedrukt.

1	Deus meus, Deus meus,	Mijn God, mijn God,
2	respice in me,	kijk naar mij,
3	Deus meus, Deus meus	Mijn God, mijn God,
4	quare me dereliquisti?	waarom hebt Gij mij verlaten?
5	Deus meus	Mijn God

2p **32** Geef de volledige benaming van de intervallen waarop Deus, respectievelijk meus wordt gezongen.

Deus meus

De **melodische** lijn op de woorden Deus meus (regel 1, 3 en 5) is anders dan die bij de regels 2 en 4.

2p **33** Beschrijf twee verschillen. Ga bij je antwoord uit van de regels 2 en 4.
Je hoort het fragment twee keer.

1

2

cd2 track 3

Je hoort een ander gedeelte uit deze aria, waarin ook het koor zingt. In dit fragment worden eerst de woorden Deus meus diverse keren gezongen, dan volgt een korte generale pauze waarna het koor het woord clamabo (ik zal roepen) zingt.

In het Deus meus gedeelte is sprake van een sterke, deels toenemende, muzikale spanning.

3p **34** Beschrijf drie manieren waarop in dit fragment spanning wordt gecreëerd. Laat de instrumentale begeleiding en de dynamiek buiten beschouwing.
Je hoort het fragment drie keer.

1

2

3

cd2 track 4

Een volgend gedeelte van de passie (de gevangenneming van Jezus) begint instrumentaal, daarna komen de koren erbij. In dit gedeelte worden veel bijzondere/ongebruikelijke speeltechnieken en vormen van stemgebruik gehanteerd. Zo spelen de lage strijkers pizzicato en wordt er door de zangers ook gesproken.

4p **35** Noem voor de lage strijkinstrumenten nog twee bijzondere/ongebruikelijke speeltechnieken.

1

2

Noem voor de zangstemmen nog twee bijzondere vormen van stemgebruik.

1

2

Je hoort het fragment twee keer.

cd2 track 5

In het volgende fragment, een gedeelte uit het klaaglied Jerusalem, spelen drie slaginstrumenten mee.

2p **36** Noem er twee.

Je hoort het fragment één keer.

1

2

cd2 track 6

Het volgende fragment gaat over de bespottig van Jezus. De tekst komt uit het evangelie van Lucas.

Evangelist:

Et viri, qui telebant illum, illudebant ei caedentes	En de mannen die hem vasthielden, bespotten en sloegen hem.
Et velacerunt eum et percutiebant faciem eius	En zij blinddoekten hem en sloegen hem in het gezicht
et interrogabant eum dicentes: Prophetiza, quis est qui te percussit?	en vroegen hem: Profeteer, wie is het die U geslagen heeft?
Tu ergo es Filius Dei?	U bent toch de Zoon van God?

In dit fragment vindt tekstuitbeelding plaats (handeling en sfeer). Zo worden de slagen die in de eerste zin genoemd worden, uitgebeeld door een slaginstrument (een zweep).

2p **37** Noem nog twee andere elementen uit deze tekst (handeling of sfeer) die in de muziek worden uitgebeeld. Beschrijf ook hoe dit in de muziek wordt uitgebeeld. *Je hoort het fragment twee keer.*

element 1

muzikale uitbeelding

.....

element 2

muzikale uitbeelding

.....

cd2 track 7

De volgende zes vragen gaan over het 'Stabat Mater dolorosa' (Daar stond de moeder, diepbedroefd). Dit lied gaat over Maria, de moeder van Jezus, als zij haar zoon ziet sterven aan het kruis.

Je hoort het begin twee keer.

Deze melodie heeft kenmerken van gregoriaanse zang.

3p **38** Geef hiervoor drie argumenten gelet op de melodie en/of de uitvoering.

1

2

3

cd2 track 8

In het erop volgende fragment zingen de bassen, alten en tenoren. De tekst en de vertaling staan afgedrukt, evenals de partituur van de drie baspartijen.

Stabat Mater dolorosa Daar stond de Moeder, diep bedroefd
luxta crucem lacrimosa Naast het kruis, met betraande ogen
Dum pendebat Filius Terwijl haar Zoon aan het kruis hing

Bas 1: Sta ter ro ta la sa
bat do sa Cru cri Dum

Bas 2: Ma lo iux cem mo pen

Bas 3: -

10 de li 12 Sta Sta 15 bat Ma - ter do - lo - ro -
bat us bat Ma - ter do ro iux
Bas 2: Fi Ma - ter lo sa ta
Bas 3: -

18 - sa iux - ta Cru - cem la - cri - mo - sa Dum
Cru la mo dum de
Bas 2: cem cri sa pen bat

23 pen - de - 24 bat Fi - - li - us.
Bas 1: Fi us.
Bas 2: li

De structuur van de maten 1 t/m 12 verschilt van die van de maten 15 t/m 24. Deze gedeeltes staan in de partituur met haken aangegeven.

- 3p **39** Beschrijf de verschillen, gelet op tekstplaatsing, samenklank en ritme.
Je hoort het fragment één keer.

tekstplaatsing

1-12

15-24

samenklank

1-12

15-24

ritme

1-12

15-24

cd2 track 9

In het volgende fragment klinkt nogmaals de gregoriaanse melodie van vraag 38, maar anders uitgevoerd. Deze melodie staat onvolledig afgedrukt.

- 3p **40** Noteer de ontbrekende noten (toonhoogte en ritme, met inbegrip van een overbindingsboog).
Je hoort het fragment vijf keer.

cd2 track 10

Je hoort één keer een fragment uit het vervolg. Hoewel dit fragment geen standaardvoorbeeld van een fuga is, heeft het wel kenmerken van een fuga.

- 2p **41** Beargumenteer dit aan de hand van twee aspecten.

1

2

Na de muziek wordt de cd vijf minuten stilgezet. Beantwoord in die tijd ook de vragen 42 t/m 44.

Van het zojuist beluisterde fragment staan de tonen van de slotsamenklank, gezongen op het woord *Christe*, afgedrukt.

The image shows three musical staves labeled 'Koor 1', 'Koor 2', and 'Koor 3'. Each staff contains four vocal parts: Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The notes are arranged in a chordal structure, with each part having a unique intervallic relationship to the others, creating a 'slotsamenklank' (chordal texture). The key signature for all three choirs is one sharp (F#).

1p **42** Tegelijkertijd worden door elke stemsoort vier verschillende tonen gezongen. Geef de technische term voor deze slotsamenklank.

.....

1p **43** De in totaal twaalf akkoorden die door de afzonderlijke koren worden gezongen hebben alle dezelfde intervalopbouw. Wat is deze intervalopbouw?

.....

4p **44** Deze passie is geschreven in de twintigste eeuw, maar vertoont ook overeenkomsten met passies uit de barok, zoals de *Mattheus Passion* van J.S. Bach. Noem drie elementen waaruit je kunt afleiden dat dit werk geschreven is in de twintigste eeuw.

1

2

3

Noem tevens een element uit dit werk dat overeenkomt met een passie uit de barok.

.....

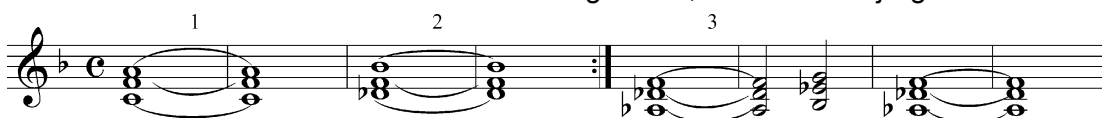
Kula Shaker - Song of love/Narayana, The Prodigy - Climbatize

cd2 track 11

Dit vragenblok gaat over het nummer 'Climbatize' van The Prodigy uit 1997 en een nieuwe uitvoering daarvan, 'Song of love/Narayana' van Kula Shaker, uit 2007. De versie van The Prodigy heeft kenmerken van techno-muziek. Kula Shaker heeft veel elementen van het origineel overgenomen, maar bevat meer kenmerken van rock en er zijn ook oosterse invloeden.

Je hoort een gedeelte uit de intro van The Prodigy twee keer.

Van de akkoorden staan de hoofdnoten afgedrukt; drie ervan zijn genummerd.

De toonsoort is F-majeur. Akkoord 1 is het akkoord op de eerste trap.

1p 45 Maakt akkoord 2 deel uit van de F-majeur ladder? Beargumenteer je antwoord.

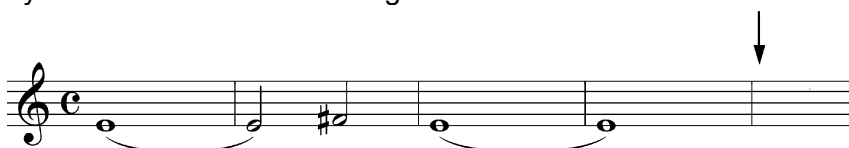
.....

1p 46 Geef de technische term voor het verband tussen akkoord 1 en 3.

.....

cd2 track 12

Je hoort het slot van de intro van Kula Shaker twee keer. Eén stem uit de synthesizermelodie staat afgedrukt.

Bij de pijl klinkt een hoge toon.

2p 47 Welk interval vormt deze hoge toon met de laatste noot van het notenvoorbeeld?

.....

Welke notenwaarde heeft deze hoge toon?

.....

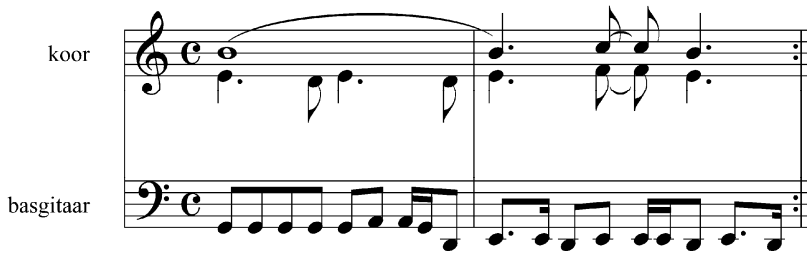
cd2 track 13

In het volgende fragment van Kula Shaker gaat de basgitaar meespelen. De melodie daarvan staat afgedrukt, maar er ontbreekt één overbindingsboog.

cd2 track 16

In het volgende fragment zingt het koor tweestemmig de tekst ‘Aum namah, narayana’. De koorpartij staat afgedrukt, samen met de baspartij van vraag 48.

Dit fragment staat niet in een majeur- of mineurtoonladder.

1p 51 In wat voor soort toonladder staat dit fragment?

Je hoort het fragment twee keer.

cd2 track 17

Het volgende fragment bestaat uit het refrein, een break van twee maten en het begin van een gitaarsolo. De tekst van het refrein staat afgedrukt.

D'you feel another energy
I feel a power growing
D'you feel another energy
I feel a power growing

2p 52 Welk instrument speelt een accent voor elke zangregel?

Welk instrument speelt tijdens de gehele break?

Je hoort het fragment één keer.

cd2 track 18

In het volgende fragment spelen blaasinstrumenten de melodie. Het ritme daarvan staat afgedrukt, maar een deel van de maatstrepen en rusttekens ontbreekt.

2p 53 Noteer de maatstrepen en rusttekens op de juiste plaats. De maten 1 t/m 3 zijn compleet genoteerd.

Je hoort het fragment drie keer.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.